
DIALECTS AND THE USE OF FOREIGN GRAPHIC SYSTEM IN COMPUTER-MEDIATED COMMUNICATION

(Study Base of Examples on the Social Network "Facebook")

Mariyan Petrov

Interpreter, Independent Researcher, Sofia, Bulgaria
aspabg@abv.bg

Abstract: The report shall consider the use of a foreign graphic system in the informal communication on the online social media Facebook and the possibility for determination of the dialectical affiliation, based on the graphic differences by the spelling of the jat vowel. Conclusions for this opportunity are drawn.

Keywords: Computer-mediated Communication; Social Networks; Dialects; Jat Vowel

ДИАЛЕКТИ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЧУЖДА ГРАФИЧНА СИСТЕМА В КОМПЮТЪРНО ОПОСРЕДСТВАНАТА КОМУНИКАЦИЯ

(Изследване на базата на примери в социалната мрежа „фейсбук“)

Мариян Петров

Преводач, София, България

Резюме: Докладът разглежда използването на чужда графична система в неформалните комуникации в онлайн социалната мрежа „Фейсбук“ и възможността за определяне на диалектната принадлежност на базата на чуждографичното изписване на ятовата гласна. Правят се изводи за тази възможност.

Ключови думи: компютърно опосредствана комуникация, социални мрежи, диалекти, ятова гласна

Zdr ko pr

Едва ли има носител на българския език, ползващ интернет в наши дни (а неползващите го с всяка година намаляват поради демографски причини), който да не разбира какво означава това словосъчетание от две парцелации (Kirova, 2010: 155) и една елизия, макар и изписано на латиница. Това е повсеместният пример за неглижираното отношение към родния ни език в социалните мрежи,

базирано в повечето случаи на неосъзнат стремеж към езикова икономия.

През последните години има много проучвания, занимаващи се с така наречения „интернет език“ (Grozeva, 2017: 204). Като се започне тематично от проучванията на официалния нетикет в епистолярната междуфирмена комуникация чрез имейли (Mavrodieva, 2003: 10-14) и се стигне до езика в интернет като цяло (Grozeva, 2017: 202-209), (Kirova, 2013). Към тези теми могат да се прибавят още много изследвания, направени от Грета Дерменджиева (Dermenjjeva, 2001), Биляна Тодорова (Todorova, 2015), Йовка Тишева (Tisheva, 2006: 277-288) и много други. Тези научни трудове описват и проучват все по-цялостната картина на писмената комуникация като вербална в социалните мрежи, но понеже интернет пространството на практика е безкрайно, винаги има – ако може така да се каже – какво още да се каже.

Не е тайна например, че въпреки специфичните си особености виртуалната реалност копира, припокрива се донякъде с комуникативните процеси в естествената реалност. Компютърно опосредстваната комуникация (Kirova, 2013) в месинджъра, или, както е по-популярно да се казва/пише във фейсбук средите, „на лични“, съответства почти напълно на разговор между два или повече субекта. Същото важи и за коментарите под постингите (по-известни като „постове“) в самия фейсбук, за форумите, за чатовете и за другите социални мрежи. Ако се абстрахираме от комплектността на изразяването – „чрез текст, визуални, аудио и видео материали, които функционират съвместно“ (Kirova, 2013) – то предаваната информация има своите комуникатор/адресант и реципиент/адресат, а също така и обратна връзка, смяна на местата на участниците в диалога/разговора, точно както в реалността. Свойството на новата медийна среда – киберпространството – „непрекъснато да се усъвършенства и да предлага нови и нови технически възможности за комуникация“ (Grozeva, 2017: 203), водещи и до „бързината на изпращане и отговор“ (Kirova, 2013), когато става дума за текстова информация, доближава още повече общуването в нея до обикновения разговор. Синхронността или асинхронността на комуникацията зависи

„от това дали си на линия в момента на нейното публикуване“ (Kirova, 2013).

Въпреки все по-честите призови, част от които биват визуализирани дори като плакатна агитация [Фиг. 1, 2, 3], при графостилистичното оформление на съобщенията (постовете) в социалните мрежи да се употребява родната, а не чужда графична система, то така наречената „маймуница“ (Grozeva, 2017: 206), „методица“ (Kirova, 2001a), „методиевича“ (Vagalinska and Caneva, 2004), „шльокавица“ и т.н. все още е често срещано явление.

Фиг. 1, 2, 3

Използването на чужда графична система (предимно латинска) в компютърно опосредстваната комуникация може да зависи от редица фактори, но основните са два:

1. Функционален отговор на софтуерни препятствия. (Kirova, 2001a)
2. Предпочитане на „фонетичната кирилица“ от младите „информационни“ поколения, поради билингвизма им и компютърното усвояване на машинописа (Kirova, 2001a).

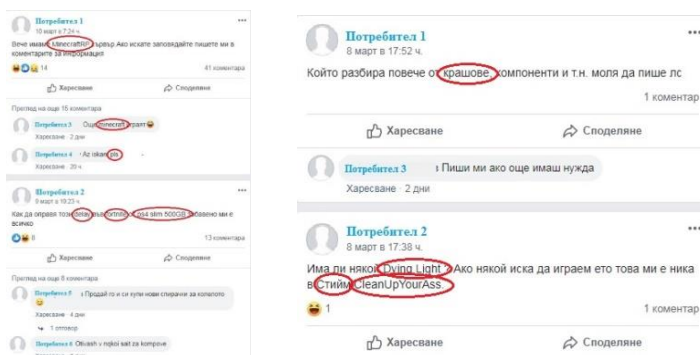
Нас обаче ни интересуват не причините, а сравнението на този вид компютърно опосредствана комуникация с обичайното речево общуване. Дали тази комуникация може да се нарече „диалект“, „сленг“, „жаргон“? Изследванията на „речта“ на компютърно базирани групи (Kirova, 2018: 202) показват, че тя определено се доближава до понятието „жаргон“, „сленг“, „професиолект“, но компютърно опосредстваната комуникация в този случай се базира предимно на билингвизма, който Людмила Кирова представя в следния модел (Kirova, 2001b):

Фиг. 4

В много от тези случаи обаче нямаме цялостно изписване на латиница, а се изписват само отделни думи, както се пишат в оригинал, напр. на английски, или изписани на български чрез побългаряване на английското произношение и на английския правопис, както и използване на напълно българизирани термини (Kirova, 2001b), като в повечето случаи става дума за специфична терминология, маркови продукти и др. под.

Например: *MinecraftRP*, *pls*, *delay*, *fortnait*, *ps4 slim 500 GB*, *крашове*, *Dyung Light*, *Стийм*, *CleanUpYourAss*. [Фиг. 5, 6]

Фиг. 5, 6

Цялостното изписване на съобщения/постинги с латински графемни обаче не е задължително да е свързано с определени компютърно базирани групи, особено в широко разпространената в България онлайн социалната мрежа „Фейсбук“, в която си „дават

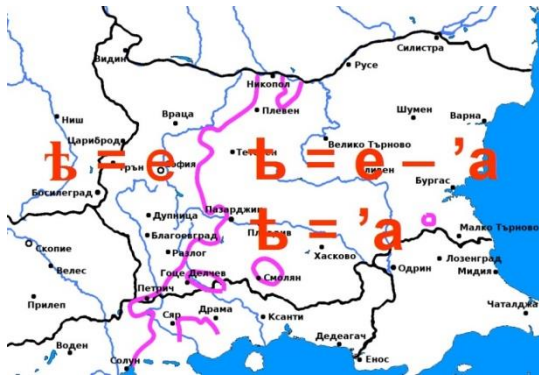

среща“ най-различни интелектуални нива и професионални интереси, така че това изписване не може да се съотнася с някакъв жаргон/сленг/социолект.

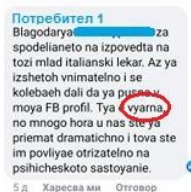
Дали обаче би могло да се приеме като определен диалект?

Според ятовата граница у нас българските диалекти „се делят на две големи групи – източни и западни. В западните диалекти вм. стб. **ѣ** се изговаря само **е** (бел, бѐли), а в източните **е** – **'а** (б'ъл, бѐли) или само **'а** (б'ъл, б'али)“ (Stoykov, 1993: 83). [Фиг. 7]

Фиг. 7

Дали изписването на променливото **я** на латиница би могло да ни даде представа за говорната принадлежност на носителя на диалекта? При „маймуницата“ (Grozeva, 2017: 206) няма строго определени правила на транслитерация, така че графемният знак „я“ се предава по различни начини, като: **q, ia, ja** (Mihaylova-Stalyanova and Kreuchova, 2005), **ya** или дори **e**. В радика **-вяр-/-вер-** например графичното съчетание **YA** се среща при носителите и на двата основни български говора: **vyarna**. [Фиг. 8, 9].

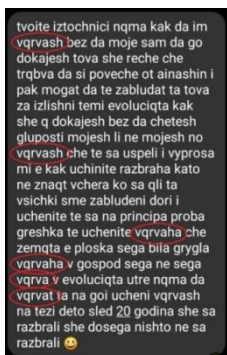

Фиг. 8. Носител на западния
диалект

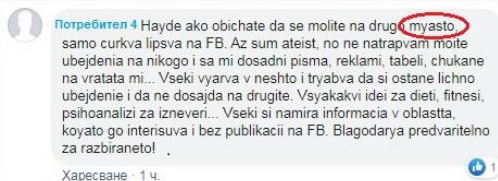

Фиг. 9. Носител на източния
диалект

Друг носител на западния диалект обаче е употребил **Q** в същия радикас при няколко алолекси на един и същи глагол: *vqrvash*, *vqrvaha*, *vqrvva*, *vqrvvat* [Фиг. 10], а същият носител на източния диалект е употребил **YA** и в радикаса **-мяст-/мест-: myasto** [Фиг. 11].

Фиг. 10. Носител на западния диалект.

Фиг. 11. Носител на източния диалект.

Графемното съчетание **IA** на мястото на **ят** в източните диалекти се среща в радикасите **-тряс-/трес-: triasna** [Фиг. 12], **-голям-/голем-: goliama, goliat** [Фиг. 13, 14] и **-сняг-/снеж-: sniag** [Фиг. 15], докато в последния радикас в западните говори се пише **Q: snag** [Фиг. 16, 17].

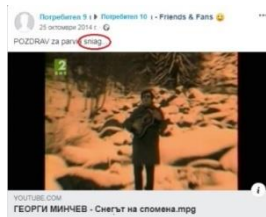

Razbrah česte **goliama** zvezda na muzikata tova e mnogo hubavo neštо no v sištoto vreme ste krasiva

Фиг. 12. Носител на източния диалект

Фиг. 13. Носител на източния диалект

Фиг. 14, 15. Носител на източния диалект

Фиг. 16, 17. Носител на западния диалект

При радика **-няк/-нещ-** (Hristozova, 2012: 73) също има съвпадения и разминавания при изписването на **Ъ** с латински графемни знаци от носителите на западния и източния говор. И при двете езикови групи се среща изписването на ятовия вокал с **Q**: *Nqkoj*, *nqkoj* [Фиг. 18, 19, 20] и **E**: *nekoq*, *nekoj*, *Nekoi* [Фиг. 21, 22, 23, 24].

Фиг. 18, 19. Носител на западния диалект.

Фиг. 20. Носител на източния диалект   Фиг. 21. Носител на западния диалект

Фиг. 22, 23. Носител на източния диалект.

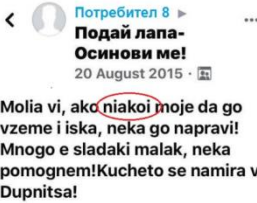

Фиг. 24. Носител на източния диалект.

При изписването на ятовата гласна в радикаса **-няк/-неш-** на латиница се употребяват още и графемните съчетания **IA** и **YA**, но в показаните примери те са само в западната диалектна зона, което не изключва съществуването им и в източната: **nia⁴koi**, **Nia⁴koi**, **Ny⁴koi**. [Фиг. 25, 26, 27]

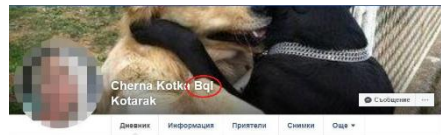

Фиг. 25, 26. Носител на западния диалект

При радикас **-бял-/бел-** се среща еднакво изписване с **IA: bial** [Фиг. 28, 29] при носителите на двата диалекта, но при носителите на западните говори има изписване с **Q: bql** [Фиг. 30] и **E: beli** [Фиг. 31], а в източния диалектен регион се срещат изписвания с **JA: bjal** [Фиг. 32, 33].

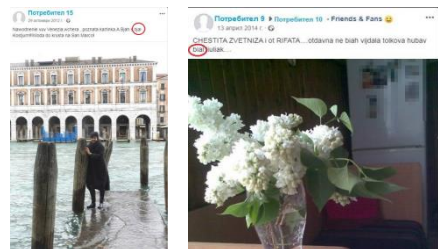

Фиг. 27, 28. Носител на западния диалект

Фиг. 29. Носител на източния диалект

Фиг. 30. Носител на западния диалект.

Фиг. 31. Носител на западния диалект

Фиг. 32, 33. Носител на източния диалект

Разгледахме избрани на случаен принцип 26 постинга и коментари на 21 потребители от онлайн социалната мрежа „Фейсбук“. От потребителите 12 са носители на западните български диалекти и 9 – на източните. И при носителите на двата основни български диалекта се срещат изписвания на ятовата гласна със следните латински графемни или графемни съчетания: **ya**, **q**, **e**, **ia** и **ja**. При това тези графични означения се срещат в най-разнообразни съотношения при двата диалекта. Графично представена, употребата на латинската графостилистика по диалектни области е следната:

Графично	Западен	Източен
ya	2	2
q	6	1
ia	3	5
e	2	3
ja		2
ОБЩО:	13	13

Фиг. 34

А по отношение на изписването в различните радикали от различните носители на западния и източния диалект имаме следната картина:

Диалект	Носител	-вяр-/- вер-	-мяст-/- мест-	-тряс-/- трес-	-голям-/- голем-	-сняг-/- снег-	-няк-/- неш-	-бял-/- бел-
Западен диалект	1	ya						
	3						q	
	50						e	
	8						ia	
	10	q						
	11					q		
	12					q		
	13							e
	16						ia	ia
	18						ya	
	19						q	
	21							q

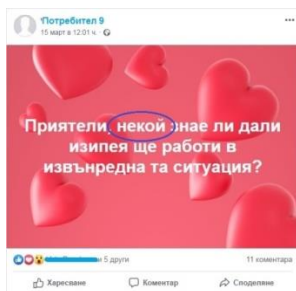

Източен диалект	2			ia				
	4	ya	ya					
	6				ia			
	7						q	
	9					ia	e, e	ia
	14							ja
	15							ja
	17						e	
	20				ia			

Фиг. 35

От Фиг. 34 става ясно, че предпочитаното чуждо графично обозначаване на **Ѣ** при носителите на западните диалекти е **Q**, а при източните – **IA**, въпреки че при тях това графемно съчетание е употребено два пъти от един и същи носител на езика, но в различни радикаси в алолексите: **sniag** и **bial** [Фиг. 15, 29, 35]. Това обаче не може да се приеме като категоричен формален диалектен индикатор, защото и носител на източните говори е употребил латинската графема **Q**: **nqkoī** [Фиг. 20, 35], независимо от това, че тази употреба е единствената в този езиков регион сред разгледаните примери. А и „любимото“ графично обозначение **IA** на източните носители на езика е застъпено в значителна степен при западните – цели три пъти, макар че два от примерите са от един и същи носител на диалекта, но отново в алолекси с различни радикаси: **Niakoi** и **bial** [Фиг. 26, 28, 35]. Липсата на графичното обозначение **JA** сред примерите от западните говори не означава, както вече бе споменато, че при едно по-обстойно проучване няма да бъде открито и там. Така че и тук не може да се говори за категоричен формален диалектен индикатор. В два от примерите на мястото на старобългарския ят е употребена графемата **E** в думи, които са в плурали. Представителят на източните български говори е употребил **nekoī** [Фиг. 22], а представителят на западния диалект – **beli** [Фиг. 31]. И докато „бели“ е плурали на прилагателното име „бял“ и при изписването с кирилски графични знаци, то „некои“ не отговаря на официалната правописна норма. Появата на графемата **E** в чуждоезиковото графостилистично оформление при този представител съответства и на изписването на същата алолекса на кирилица: **некой**. [Фиг. 36]

Фиг. 36. Носител на източния диалект.

Тук като че ли прозира някакъв формален диалектен индикатор, но изписването на **Q** в същата позиция от друг носител на източния говор: *nqkoі* [Фиг. 20] показва, че всъщност става дума за индивидуална речева характеристика.

От разгледаните примери става ясно, че употребата на различни фонемите от латинската граматика при обозначаването на графемите на фонемите, заменили старобългарската фонема **я**, е твърде произволно и дори и да зависи донякъде от диалектната принадлежност на носителя, то се намесват и много други фактори, като например нивото на грамотност на лицето, околната среда, ако се е преместило в другата диалектна зона, знаенето на чужди езици. Така например употребата на **JA** [Фиг. 32, 33], която срещнахме само при носители от източния диалектен регион, не е задължително да е формален диалектен индикатор, а е възможно да се дължи на чуждия език, който владеят тези носители. Говорещият английски българин по-трудно би изписал на мястото на съвременната графема **Я** съчетанието **JA**, защото на английски **J** се произнася като „джей“. Същото важи и за знаещия испански, защото там наименованието на графемата **J** е „хота“. „Поназнайващият“ немски обаче спокойно би използвал това графично съчетание, защото на немски **J** е „йот“ и поставянето му пред **A** лесно може да се възприеме като палатализация на предходната консонанта.

При по-обстойно изследване на темата е възможно да се разкрият определени проценти на използването на различните графемите и графемни съчетания от чуждата графична система, но това

по никакъв начин няма да промени факта, че изписването им на мястото на старобългарската ятова гласна не може да се приеме дори и като формален диалектен индикатор. Самото изследване може да се разшири и със сравнения при графостилистиката на кирилица, а и в цялата компютърно опосредствана комуникация, включваща и други социални мрежи, платформи, електронната поща и всичко, което интернет ни предлага днес и което ще ни предложи утре. А що се отнася до самото използването на чужда графична система в тях, то могат да се направят интересни изследвания върху тайминга на комуникирането, словотворчеството и превръщането на фалсонимите (Petrova, 2013: 57-65), наричани и оказионализми (Kirova, 2016: 352), (Blagoeva, 2016: 203 и др.), в неологизми в компютърно опосредстваната комуникация и извън нея, допускането на лапсуси и граматични грешки, породени от нейната употреба и т.н. и т.н.

LITERATURE (ЛИТЕРАТУРА)

- Blagoeva, D. (2016).** The Slavic neography - past and present (in Bulgatrian) – In: For the word - new searches and approaches. Jubilee collection in honor of Corresponding Member. Prof. Ph.D. Emilia Pernishka, 2016, pp. 200-210. // [(Благоева 2016) Благоева, Д. Славянската неография – минало и настояще. – За словото – нови търсения и подходи. Юбилеен сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Емилия Пернишка, 2016, с. 200-210].
- Dermenjieva, Gr. (2001).** Introduction to computer-mediated communication (in Bulgarian), 2001. // [(Дерменжиева 2001) Дерменжиева, Гр. Увод в компютърно-опосредстваната комуникация, 2001].
- Grozeva, M. (2017).** Internet language revisited (in Bulgarian). Proclamation, 2017, book. 2, pp. 202-209. (Грозева 2017) Грозева, М. Отново за езика в интернет. – Проглас, 2017, кн. 2, с. 202-209.
- Hristozova, G. (2012).** For some violations of the legal norm in public speaking (in Bulgarian). – Contemporary Humanities, 2012, no. 1, pp. 68-75. // [(Христозова 2012) Христозова, Г. За някои нарушения на правоговорната норма в публичното говорене. – Съвременна хуманитаристика, 2012, бр. 1, с 68-75].

- Kirova, L. (2001a).** Digraphia in practice of Bulgarian internet users (in Bulgarian). – Electronic magazine LiterNet, 2001, № 7 (20), from <https://litenet.bg/publish3/lkirova/digraphia.htm>, last visited on 14.03.2020. // [(Кирова 2001а) Кирова, Л. Диграфията в писмената практика на българските потребители на интернет. – Електронно списание LiterNet, 2001, № 7 (20)].
- Kirova, L. (2001b).** Bilingualism and Digraphy in the Speech of Bulgarian Gamers (in Bulgarian). (The text was read at the VII International Conference on Sociolinguistics, Sofia, 22 - 24.09.2000) – Electronic magazine LiterNet, 2001, № 8 (21), from <https://litenet.bg/publish3/lkirova/gamers.htm>, last visit on 15.03.2020. // [(Кирова 2001b) Кирова, Л. Билингвизъм и диграфия в речта на българските геймъри. (Текстът е четен на VII Международна конференция по социолингвистика, София, 22 – 24.09.2000 г.) – Електронно списание LiterNet, 2001, № 8 (21)].
- Kirova, L. (2010).** The language of the BG info generation (in Bulgarian), 2010. // [(Кирова 2010) Кирова, Л. Езикът на BG инфо поколението, 2010].
- Kirova, L. (2013).** Virtual communities and computer-mediated communication today. Social networks (in Bulgarian). – Rhetoric and Communications, 2013, № 9, from <http://rhetoric.bg/>. // [(Кирова 2013) Кирова, Л. Виртуалните общности и компютърно опосредстваната комуникация днес. Социалните мрежи. – Реторика и комуникации, 2013, бр. 9].
- Kirova, L. (2016).** Discourse practices in social networks (in Bulgarian). Word formation. – For the word - new searches and approaches. Jubilee collection in honor of Corresponding Member. Prof. Ph.D. Emilia Pernishka, 2016, pp. 352-359. // [(Кирова 2016) Кирова, Л. Дискурсни практики в социалните мрежи. Словотворчество. – За словото – нови търсения и подходи. Юбилеен сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Емилия Пернишка, 2016, с. 352-359].
- Kirova, L. (2018).** Joint use of Cyrillic and Latin alphabet in Bulgarian text – why and when (in Bulgarian). – Slavica Lodziensia 2, 2018. // [(Кирова 2018) Кирова, Л. Съвместна употреба на кирилица и латиница в български текст – защо и кога. – Slavica Lodziensia 2, 2018, с. 219 – 231].
- Mavrodieva, I. (2003).** Netiquette & business communication (Etiquette in e-mail) (in Bulgarian). - Business Secretary, 2003, no. 3, pp. 10-14. // [(Мавродиева 2003) Мавродиева, И. Нетикет & бизнес комуникация (Етикетът при електронната поща). – Бизнес секретар, 2003, бр. 3, с. 10-14].

- Mihaylova-Stalyanova, N.; E. Kreychova (2005).** The Cyrillic alphabet on the Internet - present and future (in Bulgarian). – Electronic magazine LiterNet, 2005, № 5 (66), from <https://litenet.bg/publish/nimihailova/kirilica.htm/>, last visited on 16.03.2020. // [(Михайлова-Сталянова 2005) Михайлова-Сталянова, Н., Е. Крейчова. Кирилицата в интернет – настояще и бъдеще. – Електронно списание LiterNet, 2005, № 5 (66)].
- Petrova, St. (2013).** Falsenouns – Morphological smallpox (in Bulgarian). Names, 2013, pp. 57-65. // [(Петрова 2013) Петрова, Ст. Фалсоними. – Морфологични ситнежи. Имена, 2013, с. 57-65].
- Stoykov, St. (1993).** Bulgarian dialectology (in Bulgarian), 1993. // [(Стойков, 1993) Стойков, Ст. Българска диалектология, 1993].
- Tisheva, Y. (2006).** Bulgarian conversational speech on the Internet (in Bulgarian). – Scientific works, 2006, vol. 44, vol. 1, Sat. A, pp. 277-288. // [(Тишева, 2006) Тишева, Й. Българската разговорна реч в интернет. – Научни трудове, 2006, т. 44, кн. 1, сб. А, с. 277-288].
- Todorova, B. (2015).** Linguistic aspects of computer-mediated communication (Based on materials from the forums of bg-mamma) (in Bulgarian), 2015. // [(Тодорова, 2015) Тодорова, Б. Лингвистични аспекти на компютърно опосредстваната комуникация (По материали от форумите на bg-mamma), 2015].
- Vagalinska, I.; M. Caneva (2004).** Practical alphabet (in Bulgarian). – Topic, 2004, no. 41 (157), from <https://blog.veni.com/?p=4376>, last visited on 13.10.2020. // [(Вагалинска 2004) Вагалинска, И., М. Цанева. Практична азбука. – Тема, 2004, бр. 41 (157)].

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО:
ОПАЗВАНЕ, ПРЕДСТАВЯНЕ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE:
PRESERVATION, PRESENTATION, DIGITIZATION

Съставители
Петко Ст. Петков
Галина Богданова

Editors
Peĭko St. Peĭkov
Galina Bogdanova

Материалите в сборника са обект на авторско право. Разрешава се безвъзмездното ползване на техни електронни/ хартиени копия само за лична употреба или обучение, при пълно цитиране на текущата страница и след писмена декларация от цитиращия за липса на търговски намерения.

This work is subject to copyright. Open and free of charge use of digital/hard copies of publications is granted only for personal or educational use, with full citation of the current page, and after written declaration of the quoting side for not-commercial intention.

© Авторски колектив, 2020

© Authors` Group, 2020

Техническо редактори:
Калина Сотирова-Вълкова
Николай Ноев
Паскал Пиперков

Technical editors:
Kalina Sotirova-Valkova
Nikolay Noev
Paskal Piperkov

НАЦИД регистрационен № 1209
Научна поредица: том 6, брой 2 (9)/2020
Science series: vol. 6, issue 2 (9)/2020
NCID Registry No. 1209

www.math.bas.bg/vt/kin

ISSN: 2367-8038